“INNOVATSION IQTISODIYOT VA MENEJMENT: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLAR TO‘PLAMI

10.04.2026

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020 yildagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi O‘RQ-792-son Qonuni, 29.09.2022.
4. Chaffey D. *Digital Business and E-Commerce Management.* Pearson, 2022.
5. Laudon K.C., Traver C.G. *E-commerce: Business, Technology, Society.* Pearson, 2023.
6. Turban E., Outland J., Lee J., Liang T.-P. *Electronic Commerce: A Managerial and Social Networks Perspective.* Springer, 2021.

Shavqiyev Erkin - SamISI “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasi professori
Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich - SamISI “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasi katta o‘qituvchisi **e-mail:** Farkhod1808@gmail.com

ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INFRATUZILMANING TA’SIRI

Annotatsiya. *Mazkur tezisda elektron savdo xizmatlarini rivojlantirishda raqamli infratuzilmaning o‘rni va ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Raqamli infratuzilma tarkibiga internet tarmoqlari, mobil aloqa, ma’lumotlar uzatish tezligi, elektron to‘lov tizimlari, platforma servislarining texnik barqarorligi hamda axborot xavfsizligi kabi omillar kiritilib, ularning elektron savdo samaradorligiga ta’siri yoritiladi. Tadqiqot yakunida mavzu yuzasidan umumlashtirilgan xulosalar hamda amaliy takliflar ishlab chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *elektron savdo, raqamli infratuzilma, internet tarmon’i, elektron to‘lov, logistika, platforma iqtisodiyoti, axborot xavfsizligi, xizmatlar bozori.*

Аннотация. *В данной тезисной работе научно анализируется роль и влияние цифровой инфраструктуры на развитие услуг электронной торговли. В состав цифровой инфраструктуры включены интернет-сети, мобильная связь, скорость передачи данных, системы электронных платежей, техническая устойчивость платформенных сервисов и информационная безопасность, а также раскрыто их воздействие на эффективность электронной торговли. По итогам исследования сформулированы обобщенные выводы и практические предложения.*

Ключевые слова: *электронная торговля, цифровая инфраструктура, интернет-сеть, электронный платеж, логистика, платформенная экономика, информационная безопасность, рынок услуг.*

Abstract. *This thesis scientifically analyzes the role and impact of digital infrastructure in the development of e-commerce services. Digital infrastructure is considered through internet networks, mobile communication, data transmission*

speed, electronic payment systems, technical stability of platform services, and information security, and their influence on e-commerce efficiency is examined. The study concludes with generalized findings and practical recommendations.

Keywords: *e-commerce, digital infrastructure, internet network, electronic payment, logistics, platform economy, information security, service market.*

Elektron savdo xizmatlari zamonaviy iqtisodiyotning eng faol rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Uning kengayishi faqat savdo subyektlari sonining ortishi yoki iste’mol bozoridagi talabning kuchayishi bilan emas, balki ushbu jarayonni ta’minlaydigan raqamli infratuzilmaning qay darajada rivojlanganligi bilan ham chambarchas bog‘liq. Chunki elektron savdo an’anaviy savdo kabi fizik makon bilan cheklanmaydi, balki internet tarmon’i, mobil aloqa, ma’lumot almashinuvi, elektron to‘lov va logistika tizimlarining o‘zaro uyg‘unligi asosida faoliyat yuritadi. Shu sababli raqamli infratuzilma elektron savdo xizmatlarining shakllanishi, kengayishi va raqobatbardoshligini belgilovchi tayanch omil hisoblanadi.

Raqamli infratuzilma tushunchasi tor ma’noda faqat internet yoki aloqa tarmoqlari bilan cheklanmaydi. U keng ma’noda raqamli xizmatlarni amalga oshirishga xizmat qiladigan barcha texnologik va institutsional vositalar majmuasini anglatadi. Mazkur tizimga keng polosali internet, mobil aloqa tarmoqlari, serverlar, bulutli texnologiyalar, elektron to‘lov platformalari, identifikatsiya tizimlari, axborot xavfsizligi mexanizmlari, ma’lumotlar bazasi hamda platforma servislarining uzluksiz ishlashini ta’minlaydigan texnik yechimlar kiradi. Elektron savdo xizmatlari aynan shu elementlarning bir butun tizim sifatida faoliyat yuritishi natijasida rivojlanadi. Demak, raqamli infratuzilma bozor subyektlari uchun tashqi sharoit emas, balki elektron savdoning ichki funksional asosidir.

Elektron savdo xizmatlarini rivojlantirishda internet tarmon’ining sifati alohida o‘rin tutadi. Internet tezligi past, uzilishlar ko‘p yoki qamrov hududi cheklangan sharoitda platformalardan foydalanish qulayligi pasayadi. Bunday vaziyatda xaridor mahsulot haqida to‘liq ma’lumot ololmaydi, buyurtma berish jarayonida texnik to‘siqlarga duch keladi, sotuvchi esa mijoz bilan doimiy raqamli aloqani yo‘lga qo‘ya olmaydi. Aksincha, barqaror va tezkor internet mavjud bo‘lgan muhitda platformalarning yuklanish tezligi ortadi, mobil ilovalar samarali ishlaydi, savdo operatsiyalari uzluksiz amalga oshiriladi va bu holat elektron savdo xizmatlarining ko‘lamini kengaytiradi. Demak, internet sifati elektron savdo rivojlanishining birlamchi texnologik sharti sifatida namoyon bo‘ladi.

Mobil aloqa tarmoqlarining rivojlanganligi ham elektron savdo xizmatlarining ommalashuviga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Hozirgi davrda elektron savdo operatsiyalarining katta qismi mobil qurilmalar orqali amalga oshirilmoqda. Xaridorlar mahsulot qidirish, buyurtma berish, to‘lovni tasdiqlash va yetkazib berish holatini kuzatishni ko‘proq mobil ilovalar vositasida bajaradi. Shuning uchun mobil internet tezligi, ilovalar bilan moslashuvchan ishlash darajasi va aloqa tarmoqlarining hududiy qamrovi qanchalik yuqori bo‘lsa, elektron savdo xizmatlarining kundalik iqtisodiy hayotga kirib borishi shunchalik kuchayadi. Bu esa raqamli infratuzilmaning iste’molchi xulqiga ham bevosita ta’sir qilishini

ko‘rsatadi.

Elektron to‘lov tizimlari raqamli infratuzilmaning eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Elektron savdo xizmatlari mahsulotni tanlash bilan emas, balki to‘lov jarayoni muvaffaqiyatli yakunlanganda real iqtisodiy natijaga aylanadi. Agar to‘lov tizimi murakkab, sekin yoki ishonchsiz bo‘lsa, xaridor operatsiyani yakunlamasligi mumkin. Shu bois onlayn tranzaksiyalarning tezkorligi, to‘lov usullarining xilma-xilligi, ma’lumotlar himoyasi va qayta tasdiqlash mexanizmlarining soddaligi elektron savdo platformalarining amaliy samaradorligini belgilaydi. To‘lov infratuzilmasi qanchalik rivojlangan bo‘lsa, elektron savdo xizmatlariga bo‘lgan ishonch ham shunchalik ortadi.

Raqamli infratuzilmaning ta’siri faqat xarid jarayoniga emas, balki elektron savdo xizmatlarining ichki boshqaruv mexanizmlariga ham yoyiladi. Platforma orqali buyurtmalarni qayta ishlash, mahsulotlar bazasini yangilash, xaridorlar xulqini tahlil qilish, individual tavsiyalar berish va mijoz bilan qayta aloqa o‘rnatish uchun katta hajmdagi ma’lumotlarni qayta ishlash talab etiladi. Bu esa server quvvati, bulutli texnologiyalar, ma’lumotlar bazasi barqarorligi va algoritmik boshqaruv sifatiga bog‘liq. Shu ma’noda raqamli infratuzilma elektron savdo xizmatlarining tashqi ko‘rinishigina emas, balki ularning ichki samaradorlik mexanizmini ham belgilaydi.

Logistika bilan raqamli infratuzilma o‘rtasidagi bog‘liqlik ham alohida e’tiborga loyiq. Elektron savdo xizmatlari muvaffaqiyatli ishlashi uchun buyurtma qabul qilinganidan keyin mahsulotning xaridorga yetib borish jarayoni ham raqamli tizimlar bilan boshqarilishi lozim. Buyurtma holatini kuzatish, avtomatik xabarnomalar yuborish, ombor zaxiralarini nazorat qilish, yetkazib berish yo‘nalishlarini optimallashtirish va qayta aloqa mexanizmlarini shakllantirish raqamli infratuzilmaning amaliy natijasidir. Agar ushbu tizimlar rivojlanmagan bo‘lsa, elektron savdo hajmi oshgan sari xizmat sifati pasayishi mumkin. Demak, raqamli infratuzilma logistika samaradorligini ham ta’minlovchi muhim asosdir.

Axborot xavfsizligi elektron savdo xizmatlarini rivojlantirishda ishonch omilini shakllantiradi. Xaridor o‘zining shaxsiy ma’lumotlari, bank kartasi rekvizitlari va buyurtma tarixi himoyalanganiga ishonch hosil qilmagan sharoitda elektron savdo xizmatlaridan faol foydalanmaydi. Shu bois kiberxavfsizlik, shifrlash tizimlari, foydalanuvchini identifikatsiya qilish vositalari va ma’lumotlar himoyasi bo‘yicha institutsional mexanizmlar elektron savdo xizmatlarining raqobatbardoshligini belgilovchi omillar qatoriga kiradi. Raqamli infratuzilma aynan shu jihati orqali iste’molchi ishonchini iqtisodiy faollikka aylantiradi.

Raqamli infratuzilma rivojlangan sari elektron savdo xizmatlari sifat jihatidan ham o‘zgaradi. Oddiy onlayn savdodan tashqari, marketpleyslar, mobil ilovalar, shaxsiylashtirilgan tavsiya tizimlari, avtomatlashtirilgan mijoz xizmati, aqlli qidiruv va tezkor yetkazib berish xizmatlari shakllanadi. Bu esa elektron savdo bozorining miqdoriy o‘sishidan ko‘ra kengroq natijani, ya’ni xizmat ko‘rsatish modelining transformatsiyasini yuzaga keltiradi. Natijada raqamli infratuzilma elektron savdo xizmatlari uchun faqat texnik baza emas, balki innovatsion rivojlanish manbaiga aylanadi.

Shu bilan birga, raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi hududlar

o‘rtasida elektron savdo xizmatlari qamrovining farqlanishiga ham sabab bo‘ladi. Internet sifati, mobil aloqa qamrovi, logistika servislarining mavjudligi yoki elektron to‘lovlardan foydalanish imkoniyatidagi tafovutlar natijasida ayrim hududlarda elektron savdo tez rivojlanadi, ayrimlarida esa bu jarayon sustroq kechadi. Shu bois elektron savdo xizmatlarini tizimli rivojlantirish uchun raqamli infratuzilmani hududlararo mutanosib ravishda kengaytirish muhim vazifa hisoblanadi. Aks holda, raqamli bozorning markazlashuvi kuchayadi va elektron savdodan olinadigan iqtisodiy samaradorlik to‘liq namoyon bo‘lmaydi.

Elektron savdo xizmatlarini rivojlantirishda raqamli infratuzilma hal qiluvchi omil bo‘lib, u internet tarmon’i sifati, mobil aloqa qamrovi, elektron to‘lov tizimlari, ma’lumotlar bazasi, platforma barqarorligi, logistika boshqaruvi va axborot xavfsizligi kabi ko‘plab tarkibiy elementlarni o‘z ichiga oladi. Mazkur infratuzilmaning rivojlanganligi elektron savdo xizmatlari hajmini kengaytiradi, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, iste’molchi ishonchini oshiradi va platformalarning raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Shuningdek, raqamli infratuzilma elektron savdoda innovatsion servislarni joriy etish, boshqaruv samaradorligini oshirish va hududiy bozorlarni yagona raqamli maydonga birlashtirish imkonini beradi.

Elektron savdo xizmatlarini barqaror rivojlantirish uchun internet va mobil aloqa tarmoqlarining hududiy qamrovini kengaytirish, platformalarning texnik barqarorligi va tezkor ishlash darajasini oshirish, elektron to‘lov tizimlarining xavfsizligini kuchaytirish hamda logistika jarayonlarini raqamlashtirish zarur. Shu bilan birga, savdo subyektlari uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish, axborot xavfsizligi bo‘yicha institutsional choralarni mustahkamlash va elektron savdo xizmatlari samaradorligini baholovchi raqamli ko‘rsatkichlar tizimini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur yondashuv elektron savdo xizmatlarining nafaqat hajm jihatidan, balki sifat va raqobatbardoshlik nuqtai nazaridan ham rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020 yildagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni.

3. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi O‘RQ-792-son Qonuni, 29.09.2022.

4. Chaffey D. *Digital Business and E-Commerce Management.* Pearson, 2022.

5. Laudon K.C., Traver C.G. *E-commerce: Business, Technology, Society.* Pearson, 2023.

6. Turban E., Outland J., Lee J., Liang T.-P. *Electronic Commerce: A Managerial and Social Networks Perspective.* Springer, 2021.

Shavqiyev Erkin Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINI INNOVATSION ASOSDA BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	682
Shavqiyev Erkin Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	HUDUDIY IQTISODIYOTDA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI	685
Shavqiyev Erkin Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INFRATUZILMANING TA'SIRI	688
Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	692
Xayitboyeva Durdona Ollayor qizi Abduvoxidova Gulshan Akmalovna	CREAM STRATEGIYASIDAN SAMARALI FOYDALANISH	694
Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	SAMARQAND VILOYATIDA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY HOLATI VA TENDENSIYALARI	702
Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	O'ZBEKISTONDA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI	706
Adxamjonov Shoxbozbek Bobirjon o'g'li	MOLIYAVIY XIZMATLAR SOHASINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINING O'RNI VA ISTIQBOLLARI	709
Akmal Qudratovich Eshonqulov	KORXONALARDA NAQD PUL HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	711
Dilafruz Mardonova	O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	720
Djalilov Rahmonkul Hamidovich	RESPUBLIKAMIZDA ALKOGOL MAHSULOTLARINI HISOBGA OLISHDA AKSIZ SOLIG'I MASALALARI	724
Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARI SOHASIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH	728